MISTOQSIJIET U TWEĠIBIET

G. M. (Il-Belt) Il-plural ta' *xogħol* huwa *xgħôl* jew aħjar *xgħâl* wieħed, u *xgħolijiet* jew aħjar *xgħalijiet* l-ieħor: it-tnejn *plurali indeterminati* jew *ta' bla għadd.* (Ara. *Lexicon* M. A. Vassalli pag: 647). Dawn is-suriet ta' plurali jimxu fuq oħrajn ta' għamla waħda fiż-żewġ plurali. eż: minn: *tarf* nagħmlu *truf*, inbagħad *trufijiet.* Hekk ukoll minn: *seħer, deheb, għaġeb* sata' kellna l-plurali tagħhom (*ipotetici*) ewlenin: *sħâr, dhub, għġub* li minnhom, biż-żjieda ta' *ijiet*, bnejna *sħarijiet, dhubijiet* jew *dhebijiet, għġubijiet.*

Għalhekk fuq is-suriet ta': *dhebijiet*, (*e*) *għġubijiet*, b'żewġ kons: wara xulxin, fil-bidu tal-kelma, imissna niktbu għar-reqqa: *xgħolijiet* u mhux *xogħlijiet.*

Id-drawwa tagħna u tal-Kittieba kollha tal-Malti li bqajna niktbu *xogħlijiet* flok *xgħolijiet*, iktarx hi meħuda minn fuq kliem ieħor li fihom iż-żjieda f'tarf il-kelma ta' sillaba li tibda b' vokali twaqqa' fl-istess kelma t-tieni vokali ta' bla aċċent. U għalhekk dejjem ħsibna li minn *xogħol* għandu jitnissel il-plural: *xogħlijiet* (Ara t-*Tagħrif fuq il-kitba Maltija* pag: 21). Imma *xgħolijiet* hi, biex ngħid hekk, it-tieni plural ta' *xgħôl* jew *xgħâl* minn *xogħol*, bħalma *klimijiet* hija sura oħra ta' plural meħuda minn: *Kliem* u mhux minn *Kelma* li nbagħad għandha l-plural tagħha *determinat* jew *magħdud:* Kelmiet.

A. C.

IL-KELMA "ĦAL"

Il-kelma *ħâl* ta' ma' l-ismijiet tar-rħula bħal Ħal-Balzan, Ħal Tarxien, Ħal Luqa, Ħal Safi, Ħal Għaxaq xi ħadd basarha bħala mqassra mill-kelma *ráħal.* Hemm fil-Għarbi l-kelma *mħâl* li tfisser *post, lok,* ħierġa mill-kelma *ħâl* (*stat*) li nsibu fil-kelma maltija *bħâl* (*fil-ħâl ta'*) u fil-Għarbi *xħâlek* (bil-Malti *x'aħbarek*)

Issa jien bejn *ráħal* u *mħâl* aktar nagħżel din ta' l-aħħar bħala kelma li għandha x'taqsam mal-kelma mqassra *ħâl*; għax aktar hu ħafif li tgħib mill-kelma taqsima ħielsa minn l-aċċent, milli taqsima mgħobbija bl-aċċent. Tarġa' bħal *mħâl*, fil-Għarbi hemm ukoll *mta'* (mtâgħ). Bħalma *mta'*, fil-Malti, tilfet l-ittra *m* u saret *ta'*, hekk ukoll, ngħid jien, jista' jkun li *mħâl* għall-Malti tilfet l-ittra *m* u saret *ħâl.* Hekk *Ħal Balzan, Ħal Luqa* iġu qishom mita ngħidu *il-post ta' Balzan, il-post ta' Luqa.*

G. V.

QIEGĦ IL-BAĦAR

Dan hu suġġett li jiġbed u jħajjar, iżda fit-tfittix tal-lum ta' suġġetti tal-pittura, ftit huma dawk li jfittxuh. Madankollu, il-baħar għandu l-pajjiżi tiegħu, l-iġbla tiegħu, is-siġar, il-widien u x-xagħriet tiegħu li jħajru u li jistħoqqilhom minn jistagħġeb bihom mhux inqas minn dawk ta' l-art.

Il-*flora* (ħxejjex) u l-*fawna* (bhejjem) tal-baħar,—u l-iżjed din ta' l-aħħar—huma l-akar għônja. Il-baħar, li nebbaħ bosta poëti u bosta artisti, barra l-baħrin, għandu l-biġġiela u l-kixxiefa tiegħu. Kif jidher, dari tkixxif il-baħar ma kienx isir ħlief bit-tagħdis, li mħabba d-dewmien qasir tiegħu ma kienx iħalli li ssir tkixxifa sħiħa u għalhekk din ma kinetx tkun biżżejjed biex tati ħjiel tajjeb ta' qigħân il-baħar li jwaħħxu għall-kobor u l-għamla tagħhom.

Kif kull sengħa għandha ħrafitha, hekk ukoll is-sengħa jiebsa u ħarxa tal-bugħaddasa għandha tagħha. Fi Sqallija għadhom sal-lum jiftakru l-ġrajja ta' Nikola—imlaqqam il-ħuta—għawwiem qlubi, li kien, kif igħidu, jista' jdum f'qiegħ il-baħar imqâr erba' jew ħamest ijiem sħaħ, u hemm igħix bil-ħut biss.—Il-ħrafa iżda ma tgħidx kif kien jagħmel biex jaqbad dan il-ħut. — Immela, fuq din il-ħrafa Federiku, sultan ta' Sqallija, billi kien sama' b'din il-ħila tal-għaġeb ta' Nikola, stiednu fuq il-fliegu ta' Messina, bejn Xilla u Kariddi, u hemm xeħet kies (tazza) tad-deheb fil-baħar, fil-waqt li ġagħlu jinżel iġibu. Is-Sultan u l-ġemgħa tan-nies bid-dehwa stennew għal aktar minn tliet kwarti ta' siegħa u ġa kienu bdew jaqtgħu jieshom li jaraw tiela l-qalbieni raġel, mita fid-daqqa u l-ħin jidher Nikola f'nofs il-mewġ iżomm f'idu l-kies tas-Sultan. Is-sajjied tarfilhom bi ħwejjeġ tal-biża' fuq it-tiġrif li miegħu ltaqa', u fuq is-sarâr li kellu ma' *pjovre*, mat-tgħargħir ta'l-ilma, mal-ħut u mad-dbejjeb tal-għaġeb; iżda s-sultan kiefer waddab il-baħar kies ieħor wisq isbaħ minn ta' qabel u stieden mill-ġdid lill-qalbieni baħri biex jistadu. Qagħad il-baħri ftit bejn ħaltejn u nbagħad twaddab f'qiegħ il-baħar mnejn qatt iżjed ma tala'. Din hija l-ħrafa.

Il-lum il-bugħaddas jista' minngħajr tiġrif kbir, bit-thejjija tal-għodda ta' żmien'na, bis-sniedaq bl-arja għan-nifs u bi ħwejjeġ oħra bħal dawn, jissogra jinżel fil-belligħat tal-baħar, iżda sa qiegħ imtarraf li, bejn wieħed u ieħor, ma jisboqx l-erbgħin mitru (madwar dsatax-il qasba u nofs).

I .cwwel ħass ff*fl Mfgħdiu xejn mhu milqugħ bil-qal¦ rtb* fil-għakaiet, toffħkia fil-ġiscm. tidwir tar-ras u żanii fil wuinnn iwennsu l-bughaddasa li jkunu għftdhom mhumie* ħarrġin rdis-sengħa. ¦ekk il-bugħaddas iġib xi dawl, geġ wie, bul tirtoss ma' dwaru kemm-kemm ma jżommulux li jghaj* |.quddiem. Iżda b'inkejia ta' dan it-tfixkil koliu, saru u għad hom isiru, ikc.rx b'scngħn ikbar, sajdiet kbar la' ħwejjeġ ta siwi u ta' sbuhija liema bħalha, mittufin minn bastimenli mgtlar rain kif ukoll it-t!ugh mill-ġdid ta' bastimenti mgħarrqa.

It-tkixxil tal-belligħat (qigħan) tal-baħar — bla ma tgħodd dak biex jistedu ħwejjeġ ta' siwi, li ghalih saru u thejj^ gh.ujdiei t.t' aktai mimi lewn wieħed — ħajjret xi ftit min-nia ingliżi, svizzeri. franċiżi u ohrajn lijoħolqu xi xirkiet għal kull ma jinħtieġ għal dan ix-xoghol. Fost hom jixraq li tissemma' li ġiet mitmuma mill prinċep ta' Monaco bW-yacài tierffl "Priwess Alicc\ Il-frott 11 ġieb dan ix-xoghol kien tal-għaiġ^ Mill-qighan bla ma jiltahqu, fejn, imħabba r-rassa bla tarf kut tidiseb li ebda mahluq ma jista' jgħix, ġibdu, bil-għajnuna ta trombi, kotia b!a qies u ta' kull-Iewn u sura ta' bhejjem u siġar dawk uigħamtnrin b'kull taqsim meħtieġ għall-ħajja u b'għajnej il-kobor tagħhom, li xejn ma jaqblu mal-bqija ta' ġisimhoifl Dan juri kemm bu nieqes jd-dawl, f'dawk il qigħan hekk fondi

Kil iinsab il-ħut haddiel li għandu *Veieiricità* hekk ukoll issib hut lijarmi d-dawl, jew aktarx li jġorru lniegħu. *W-Hah saurus Macrochir* bħallikieku mistad ħdejn il-gżejjer il-Koħol (fsole Azzurre) minn qiegħ ta' iżjed minn 1,400 pied, jàti dalfi daqs musbieħ imdaqqas. Hu mlibbes b'64 qoxra *prismalti* h kull wahda minnhom donnha musbieħ ċkejken lijifrex id dawl madwaru. Ħut ieħor għandu rasu tiddi u tistħajlu mlibbe b'raġġiera. Iddwal ta' dawn il-ħlejjaq barranin huma mirc kull lewn: homor, ħodor, koħol sofor eċċ. kif ukoll minn kulS lewn huma 1-kxur tagħhom.

Fost il-ħut lijgħix f'dan il-qiegħ bla qies, minn 3,0« sal-4.000 mitru, jixraq inaemmu *b\-Melanoceius Joubsoni* li *m* halqu ghandu bħala sunnara ii fiha jibqgħu mwaħħla dawki ħvvndet li bia ħsieb igħaddu, waqt li din il-ħuta tkun moħkf hl-ħ.una. Ohrajn flok sunnara għandhom bħai ħaġa — issa *qi^* »"9 ir-ras, issa fuq id-dahar-Ii biha jaħfnu dakli jħosfiuj* um.sM, nawn 1-annimali barraħin malli tneħħihom minn MM tub.ddel sunthom, u dlonk *Vorgani* tagħhom jirtassu U « qawwithom. 6 J

If ad digħan tal-baħar s'issa tnagħrufa: fit-Mediterran 1-4800 mitru, fl-Atlantiku sas-7^00 0 fil-Paċifiku jjlhqu s' ^ 'p,jan jl-fond kollu jinsabu mhux biss ħtejjaq ^V-'^^ida tinsab ukoll *ftora* li mhix nieqsa mill-kburija, imsaw-Mj1"' nn xtieli nofs ħajjin, hekk li donnha torbot ma' xutxin ^ Itna tal-ħxejjex ma' dik tal-bhejjem; il biċċa l-kbira tagħhoni JTiss "ill-qatgħa tal-qroll.

Fl-aħħar nett qiegħ il-baħar iqiegħdilna quddiem għajnejna k" iet ta' ħwejjeġ bil-bosta kbar li jixirqilhom jiġu magħrufin mfaħħrin. u jekk — kif ġie mfisser minn Vern fil-ktieb tiegħu *U 000 leghe sotto i/ mare*—biż-żmien u *b\x-xjenza* għadjitkom-ola 1-vjaġġ taii-AW//«£, nibqgħu mistagħġbin u milqutin għad-dehra ta' din id-dinja li sal-lum għadha għalina, tista' tgħid, bla magħrufa.

M.

NIMXU L-QUDDIEM.

IWsIen Malti bil-għajnuna ta' ħafna mill-kittieba u 1-iktar bil-heġġa u 1-ħrara tal-"Għaqda tal-Kitt;eba tal-Malti" sejjer ġmielu bir-riħ fil-qala'. Tassew K darba-fil, isib xi żiffa tmewweġ għan-naħħa ta' fejn hu sejjer, iżda 1-qawwa, il-ħerqa ta' ħafna, qiegħda tagħleb din in-nitfa ta' żiflFa.

U dan ma jistàx jonqos għax hu s-sewwa u mas-sewwa ta' xejn jitqanżaħ 1-imgħawweġ, Ilsienna, xejn m'hu kif ixebbhuh xi whud ħorrox borrox, ii jgħidu li da 1-IIsien hu tilqita ; dan tafu l-għala? għax qatt ma flewh kif imisshom u 1-iktar għax hawn Malta f'kollox idaħħlu l-pulitka.

Egħżież kittieba tal-Malti. biex nuru li aħna nweġġhn. liiua Wwiw bħala Maitin, inqisu li ngħollu sa fcjn nistgħu l-ilsien ^nna I-Malti, għax bih u bih biss ningħarfu ii aħna Maltin jninnflok ma mtqanżħu biex f'mitt kelma ndaħħlu 90 burailin, iekk '. ueJ, em MALTI, sevv jekk MWtaa li ħu sabiħ, kif ukoll JeKk pdhnlna li mhux.

'l-Khiinl[1] }}^h* H: l,lL-N^LTT' li ħarġet il-Għaqda, isib 8 tjnmia, biex ilsien'na jimxi dejjem d-quddiem, kif iistħoqqlu.

karmnu Sant